MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
TONIO MALLIA

Seduta tat-23 ta' Marzu, 2006

Citazzjoni Numru. 139/2002/1

George u Sandra konjugi Borg fil-kwalita' taghhom ta' kuraturi *ad litem* ta' binthom minuri Carly Borg

vs

Anthony u Carmen konjugi Borg u Renzo Borg

Il-Qorti:

Rat ic-citazzjoni pprezentata mill-atturi fis-6 ta' Frar, 2002, li *in forza* taghha, wara li ppremettew illi:

Fiz-17 ta' Settembru, 2000 waqt li l-atturi kienu jinsabu f'*restaurant* jismu *Strawberry Grove,* f'Triq il-Mazzola, Qawra, gestit mill-konvenuti Anthony Borg u Renzo Borg, flimkien ma' binthom minuri Carly Borg, li dak iz-zmien kellha hames snin, l-minuri sfat korruta gravament meta waqa' hawt sitwat fl-imsemmi fond fuq is-swaba taghha

liema hawt kien qieghed fuq hajt fl-imsemmi fond b'dan li l-istess hawt ma kienx imwahhal mal-imsemmi hajt b'xi viti, *rawl-bolts* jew bi kwalsiasi mod iehor.

In konsegwenza tal-akkadut il-minuri garrbet disabilita' permanenti sostanzjali f'idejha ta' hamsa u ghoxrin fil-mija, kif jirrizulta mill-unit certifikat mediku mahrug mit-tabib Francis X. Darmanin, li kien d-*Duty Plastic Surgeon* fid-Dipartiment ta' Emergenza fl-Isptar San Luqa dak in-nhar li tal-akkadut (Dok A).

Dana l-incident sehh unikament minhabba traskuragni, imprudenza u negligenza *da parti* tal-konvenuti.

Il-konvenuti, interpellati biex jaddivienu ghar-risarciment tad-danni kollha kagjonati konsegwenti ghall-akkadut, baqghu inadempjenti.

Talbu lill-konvenuti jghidu ghaliex din l-Onorabbli Qorti m'ghandhiex:

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi l-incident tas-17 ta' Settembru, 2000 fl-imsemmi *restaurant* u *cioe' Strawberry Grove*, Triq il-Mazzola, Qawra, gestit mill-konvenuti sehh unikament minhabba traskuragni nprudenza u negligenza *da parti* tal-konvenuti;

2. Tillikwida d-danni kollha imgarrba mill-atturi, *nomine* okkorrendo bl-opra ta' periti nominandi;

3. Tikkundannahom biex ihallsu d-danni hekk likwidati lill-atturi *nomine*, b'titolu ta' risarciment ta' danni mgarrba mill-atturi *nomine* kif aktar 'l fuq riferit.

Bl-ispejjez u l-imghax skond il-ligi kalkolati mid-data tal-prolazzjoni tas-sentenza sad-data tal-effettiv pagament tad-danni likwidati, kontra l-konvenuti ngunti ghas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-konvenuti li *in forza* taghha eccepew illi:

1. It-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontra tieghu billi l-incident *in kwistjoni* ma sarx b'tort tal-eccipjent kif jigi pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawza.

2. Salvi eccezzjonijiet ohra.

Rat id-dikjarazzjoni guramentata tal-partijiet;

Rat id-digriet ta' din il-Qorti tal-14 ta' Gunju, 2002, li *in forza* tieghu nhatar bhala perit mediku Mr. Charles Swain sabiex jezamina lil minuri Carly Borg, u jirrelata fuq il-percentagg tad-dizabilita' *o meno* tal-imsemmija minuri;

Rat ir-rapportypprezentat mill-perit mediku fis-6 ta' Marzu, 2003, u minnu mahluf fl-udjenza tat-23 ta' Mejju, 2003;

Semghet il-provi li ressqu l-partijiet;

Rat l-atti tal-kawza u d-dokumenti kollha ezebiti;

Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

Rat in-noti tal-osservazzjonijiet tal-partijiet;

Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza;

Ikkunsidrat;

Illi l-incident *in kwistjoni* sehh fis-17 ta' Settembru, 2000, meta l-atturi u grupp ta' hbieb iltaqghu f'*restaurant*, maghruf bl-isem ta' *Strawberry Grove,* fi Triq il-Mazzola, Qawra, biex jaghmlu ikla tal-ahhar ghal xi hbieb komuni li kienu sejrin l-Awstralja. It-tifla tal-atturi, dak iz-zmien, kellha 5 snin. F'hin minnhom, din it-tifla, Carly Borg, flimkien ma' tfal ohra, harget tilghab fil-parapett ta' dan ir-*restaurant*. Dan il-parapett kien imdawwar b'cint zghir, gholi xi tlett piedi, u fuq hajt minnhom kien hemm xi hawt tal-gebel, ta' xi zewg piedi tul, b'xi pjanti. F'hin minnhom, il-hawt waqa' fuq id il-leminija tat-tifla, u din sofriet griehi kbar fuq t-tlett iswaba tan-nofs ta' dik l-id. Il-grupp kien diga' pogga ghall-ikel fil-hin li sehh l-incident, u t-tifla

kienet, flimkien mat-tfal l-ohra, tqum u toqghod mal-mejda. L-atturi ma rawx l-incident isehh, u ndunaw x'gara meta semghu lit-tifla tghajjat bl-ugiegh. Skond l-atturi, meta wara l-incident raw il-hawt, indunaw li dan kien biss impoggi fuq ic-cint; la kien imwahhal bis-siment u lanqas b'xi *brackets*. Dan il-fatt ikkonfermah il-Pulizija li nvestiga l-incident li, fir-rapport tieghu, ikkonferma li l-*"flower pots, li bla dubju kienu hemm bhala ornament, ghalkemm kienu tqal, kien facilment li jekk xi hadd ghal xi accident jolqothom, kienu jistghu jaqghu bhal ma gara".*

It-tfal kienu qed jilghabu wahedhom fil-parapett, bil-genituri rispettivi johorgu kull tant hin jghatuhom daqqa t'ghajn. Is-Surgent tal-Pulizija li nvestiga l-kaz xehed ukoll li, fil-kors tal-investigazzjoni tieghu, hu kellem lil xi *waiter* li kien hemm u dana qallu li ma kienx l-ewwel darba li l-*pot* waqghet.

Il-konvenuti jsostnu li huma m'humiex responsabbli ghall-incident, peress li dana sehh tort tal-genituri tal-minuri li hallew it-tifla tilghab fil-parapett bla supervizzjoni; il-hawt ma waqax wahdu, izda ingibed mit-tifla jew xi hadd minn shaba, u l-incident ma kienx isir kieku l-genituri taw kaz x'kienu qed jaghmlu t-tfal.

Issa l-artikolu 1034 tal-Kodici Civili jiddisponi li kull min *"jiehu hsieb"* minuri, hu obbligat jaghmel tajjeb ghall-hsara li jaghmel il-minuri. Kif qalet din il-Qorti fil-kawza "Zerafa vs Gauci", deciza fl-14 ta' Dicembru, 1955, rigward il-kura, *"din il-kelma hi adoperata f'sens lat, cioe' kustodju attwali ndependentement jekk kienetx akkompanjata jew le bid-drittijiet u d-dover tal-patria potesta, tutela jew kuratela. Imma fil-missier hija risposta l-kura tal-minuri u mhux il-prezenza tieghu materjali li taghmlu responsabbli, izda d-direzzjoni u l-kura li skond il-ligi ghandu tat-tfal minuri; b'mod li anke jekk ihalli lit-tfal minuri taht il-kura ta' ommhom, ir-responsabilita' tieghu ma tispiccax sakemm hu jibqa' jezercita l-patria potesta".* *Kwindi*, wiehed irid jara jekk, fic-cirkustanzi tal-kaz, il-genituri uzawx id-diligenza mistennija minnhom fil-kura tat-tifla.

Din il-Qorti thoss li l-genituri tal-minuri Carly ma urew ebda nuqqas ta’ sorveljanza jew diligenza. Huma marru jieklu f’post pubbliku li jaccetta tfal bhala klienti tieghu. Huma kellhom kull dritt jippretendu li l-post ikun *safe* kemm ghalihom kif ukoll ghat-tfal. Ma kienx obbligu taghhom li joqghodu jiccekkjaw kull haga li hemm fir-*restaurant*, u darba kulhadd jaf li tfal m’ghandhomx kwiet ma’ mejda, kellhom kull dritt jassumu li sid ir-*restaurant*, la darba fetah il-bibien tieghu ghat-tfal, kien ha hsieb jassigura li ma jkun hemm xejn ta’ periklu ghat-tfal fir-*restaurant*. It-tfal ghandhom jithallew jilghabu, u mhux mistenni li l-genituri zommu id uliedhom anke waqt li dawn ikunu qed jilghabu. Hu veru li hu mistenni li genituri izommu seba’ ghajnejn fuq uliedhom zghar, *pero’*, iridu jzommu dik id-distanza ragjonevoli biex it-tfal ma jhossux ruhhom *“msakkra”*. L-incident *in kwistjoni* ma sarx ghax il-genituri ma kellhomx ghajnejhom il-hin kollu fuq binthom, izda ghax, waqt il-loghob, it-tfal laqtu l-hawt li sfortunatament waqa’ fuq id Carly.

Kif jghid il-<u>Baudry</u> (Obbligaz. Vol. IV, para. 2899):- *“La responsabilita’ si estende, in modo generale, a tutti quegli atti dei figli minori <u>che la sorveglianza dei genitori avrebbe potuto prevenire</u>. Cosi’ essa sorge in conseguenza di disgrazie cagionate da giuochi pericolosi tra fanciulli della medesima eta’ senza la sorveglianza dei genitori”*.

Anke kieku l-genituri kienu huma stess fuq il-parapett jaraw it-tfal jilghabu, l-incident kien xorta wahda jsehh, ghax ma kienx ikollhom cans izommu l-hawt waqt li din kienet qed taqa’ fuq id il-minuri. It-tfal ghandhom jinghataw l-ispazju taghhom, u l-proprjetarju tar-*restaurant* li ghandu parapett u jikkejterja ghat-tfal, kellu jissoponi li tfal malajr jiddejqu madwar mejda tal-ikel, u wara ftit jinzlu minn mal-mejda u jibdew ihufu mal-post. Il-proprjetarju kellu kull dritt izomm dan milli jsehh, u jinsisti mal-genituri li t-tfal kellhom jibqghu mal-mejda, izda dan m’ghamlux. Mhux hekk biss, izda la darba ippermetta li t-tfal jilghabu fuq il-*premises* tieghu, hu tacitament akkonsentixxa ghal dan. Il-proprjetarju tar-*restaurant* ippermetta u halla tfal jilghabu fil-*premises*, u allura kellu jara li kollox kien *safe* ghat-tfal. Il-genituri, min naha taghhom, zammew lit-tfal

taht ghajnejhom, izda ma kellhomx ghalfejn joqghodu fuqhom b'mod ezagerat, kif donnhom qed jippretendu l-konvenuti. La darba t-tfal iddahlu f'post fejn il-proprjetarju kien qed jippermetti l-loghob, huma setghu *"jafdaw"* fuq il-proprjetarju li dan jiehu hsieb jassigura li t-tfal ma jwegghux.

F'dan il-kaz, ghandu japplika fil-konfront tal-konvenuti l-artikolu 1041 tal-Kodici Civili li jittratta fuq ir-responsabilita' ta' sid ta' bini f'kaz li dan jiggarraf u jikkaguna hsara lill-terzi. Dan l-artikolu ma jirriferiex biss ghall-kaz li l-bini kollu jiggarraf, imma anke jekk parti minnu taqa'. Fil-kawza "Attard vs Farrugia", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fl-14 ta' Lulju, 1988, dik l-Onorabbli Qorti abbraccjat dak li qal l-awtur Ingliz Charlesworth fit-test *"The Law of Negligence"*, it-tieni edizzjoni *page* 155 sa 156, li enuncja s-segwenti principju:

"The obligation to maintain premises adjoining the highway so that they are not dangerous to persons using the highway extends to fences and boundary walls adjoining the highway. If a person, in the ordinary and reasonable use of the highway, leans upon or otherwise comes in contact with the fence or wall so that it gives way and he is injured, he can recover from the occupier of the premises".

Inoltre l-gurista taljan Ricci, *"Diritto Civile"* (*pagna* 142), jghid li dan il-principju ma japplikax biss ghall-kaz ta' bini: *"se un albero del mio fondo, cadendo, percuota un individuo, ferendolo od uccidendolo, e la caduta sia ascrivibile a mia colpa, io sono, senza dubbio, tenuto a risarcire il danno"*.

Fil-kawza "Attard vs Farrugia", aktar qabel kwotata, l-Onorabbli Qorti tal-Appell sahqet fuq il-htiega li jkun hemm *"ordinary and reasonable use of the highway"*, u fil-fatt, f'dik il-kawza, dik l-Onorabbli Qorti ma sabet ebda responsabilita' tal-proprjetarju meta minuri telghet fuq rixtellu ta' lukanda biex tuzah bhala bandla, izda l-istess rixtellu inqala' minn postu u waqa' fuq il-minuri; l-uzu ta'

rixtellu bhala bandla, qalet dik l-Onorabbli Qorti, mhux *"ordinary and reasonable use"*.

F'din il-kawza, il-proprjetarju ppermetta u akkonsentixxa ghall-uzu tal-parapett bhala *play area*; b'hekk, dak l-uzu sar uzu permess, u la darba, b'dak l-uzu kien prevedibbli li xi tfal jolqtu l-hawt u dan jaqa', dak li sehh huwa rizultat ta' uzu permess, u *kwindi* hemm ir-responsabilita' tal-proprjetarju.

Fil-kawza "Camilleri vs Camilleri", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-6 ta' Mejju, 2005, it-tifla, li wegghet meta knaten minn hajt waqghu fuqha, instabet responsabbli fi grad ta' zewg terzi peress li wiehed m'ghandux jilghab billi jitla' mal-hitan; sid il-hajt instab responsabbli fi grad ta' terz peress li rrizulta li l-hajt ma kienx fi stat ghal kollox sod u integru. F'din il-kawza, *pero'*, kif gia intwera, ma kienx hemm uzu anormali tal-parapett; it-tfal ma kienux qed jilghabu bil-hawt, izda kienu qed jilghabu fil-parapett bil-permess, *ancorche e tacitu*, tal-proprjetarju. Darba li l-*area in kwistjoni* ghamilha disponibbli ghal-loghob tat-tfal, kellu jara li f'dik l-*area* m'hemm xejn ta' periklu. (ara, bhala rifless fuq dan il-punt, il-kawza "Fenech vs Kunsill Lokali ta' Haz-Zebbug et", deciza minn din il-Qorti fil-25 ta' Ottubru, 2004). F'dan il-kaz jirrizulta, anke mir-rapport tal-Pulizija, li l-hawt kien biss impoggi fuq ic-cint, ma kienx imwahhal u seta' *"facilment"* jaqa'. Jidher ukoll li din mhux l-ewwel darba li waqghet, izda ma ttiehdux passi biex dak il-hawt jitwahhal mac-cint. Li waqa' l-hawt mhux rizultat ta' accident, imma tort tal-proprjetarju li naqas li jiehu hsieb li l-hawt jitwahhal b'mod sigur. Darba kien hekk, kien facli li din tintlaqat u taqa', specjalment waqt loghob minn tfal li thalla mill-proprjetarju jsir fil-vicinanzi tal-istess hawt.

Kwindi, din il-Qorti tikkonkludi, li ghall-incident u l-konsegwenzjali dannu jahtu l-konvenuti *in solidum* bejniethom (art: 1050 Kodici Civili).

Dwar il-*quantum* tad-danni, jirrizulta li t-tifla kellha hames snin meta sehh l-incident u sofriet dizabilita' ta' 16%, u dana skond kif irrelata l-perit mediku mahtur mill-Qorti.

Ghalkemm il-vittma hija minuri, hu xorta wahda permess l-uzu tal-*multiplier method* fil-kalkolu tal-kumpens, b'dan li l-hajja lavorattiva ghandha tigi kkalkolata mill-eta' ta' 16-il sena, eta' li fiha persuna f'Malta tista' tibda tahdem (ara "Gatt vs Barbara", deciza minn din il-Qorti fl-14 ta' Gunju, 1977). Fil-kalkolu tal-*multiplier*, wiehed ma jridx jimxi fuq il-hajja lavorattiva kollha mistenija, izda irid jiehu kont tac-*chances and changes of life* (ara "Caruana vs Camilleri", deciza mill-Onorabbli Qorti tal-Appell fis-27 ta' Frar, 2004). Mehud kont tal-kontingenzi tal-hajja futura, il-Qorti sejra tadotta *multiplier* ta' 40. Il-Qorti hadet *in konsiderazzjoni* wkoll li l-eta' ta' irtirar mill-impieg hi mistenija li tizdied fi zmien qarib.

Dwar id-dhul tal-vittma, din hija zghira wisq biex taghti x'tifhem x'tip ta' xoghol se taghmel u jekk hijiex sejra issib impieg jew tfittex karriera. Il-vittma tista' tghazel li ma tahdimx u toqghod id-dar, *pero'*, anke f'dan il-kaz, gie deciz li mara tad-dar ghandha dritt ghall-kumpens *lucrum cessans* (ara "Borg vs Zammit", deciza minn din il-Qorti fit-22 ta' Marzu, 1999, u "Farrugia vs Mamo", deciza wkoll minn din il-Qorti fil-11 ta' Ottubru, 2002, fost ohrajn). Meta qieset ic-cirkostanzi tal-hajja u l-*multiplier* pjuttost twil li sejra taddotta din il-Qorti, jidher li dhul annwali ta' Lm6,000 ghandu jkun gustifikat. Minn din is-somma m'ghandu jsir ebda tnaqqis, la minhabba t-taxxa fuq id-dhul (ara "Muscat vs Schembri", deciza minn din il-Qorti fis-27 ta' Jannar, 1972), u lanqas minhabba l-kontribuzzjonijiet tas-sigurta' nazzjonali (ara "Caruana vs Farrugia", deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Novembru, 1983, u "Pace vs Abela", deciza wkoll minn din il-Qorti fil-21 ta' Mejju, 1993).

Kwindi l-kumpens dovut ghandu jigi kkalkolat hekk:

Lm6,000 x 40 x 16% = Lm38,400.

Peress li l-hlas sejjer issir f'daqqa, ghandu jsir tnaqqis minhabba dak l-imsejjah *lump sum payment*. Peress li l-incident sehh madwar 6 snin ilu, dan it-tnaqqis m'ghandux ikun ta' aktar minn 8%. *Kwindi* l-kumpens dovut huwa ta' Lm35,328.

Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet premessi, tiddisponi mill-kawza billi tilqa' t-talbiet attrici, tiddikjara li l-konvenuti huma solidalment responsabbli ghall-incident li sehh fis-17 ta' Settembru, 2000, li fih wegghet il-minuri Carly Borg, u tikkundanna lill-konvenuti jhallsu *in solidum* bejniethom lill-atturi s-somma ta' Lm35,328 (hamsa u tlettin elf, tlett mija u tmienja u ghoxrin liri Maltin) *in linea* ta' danni, bl-imghax legali mil-lum sal-pagament effettiv.

Il-Qorti tordna wkoll li din is-somma ghandha, fi zmien hmistax-il jum mill-hlas, tigi mill-atturi konjugi Borg depozitata f'kont fiss ma' Bank lokali fuq isem il-minuri, mnejn ma tkunx ritirabbli, hlief ghall-imghax li jkun percepibbli mill-genituri konjugi Borg, jekk mhux wara li l-minuri taghlaq it-18-il sena jew wara ordni tal-Qorti kompetenti; l-atturi ghandhom, fi zmien hmistax-il jum wara li jsir dan id-depositu, jippresentaw nota fl-atti tal-kawza fejn jindikaw kif u meta wettqu dan l-obbligu li qed jigi mpost fuqhom fl-interess tal-minuri.

L-ispejjez tal-kawza ghandhom jithallsu kollha mill-konvenuti *in solidum* bejniethom.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------